

به انگیزه ی فرارسیدن جشن سده

* روز ناهیدشید (جمعه)، دهم بهمن ماه ۲۵۷۹ ایرانی برابر با ۲۹ ژانویه ۲۰۲۱ ترسای جشن سده را در پیش داریم.

پیشاپیش این جشن را به همه ی ایراندوستان شادباش می گویم و امیدوارم که گیر و گرفتار و ویروس کشنده ی کرونا نشوند، که آتشی سوزنده، به جان جهانیان انداخته است. ایدون باد!

* بر پایه ی میتخت (استوره) های ما در ایران، این هنگام از سال، هنگام پیدایش پیدایش آتش است. آتش نیایش را با هم می خوانیم:

درود بر تو ای آتش،
ای برترین آفریده ی نیک و ستودنی اهورایی،
به تو ای آذر، آفریده ی اهورامزدا،
درود و ستایش و نیایش باد
درود و ستایش و نیایش باد به تو، ای آذر
آفریده ی اهورا،
برای ستایشی تو، و برازنده ی نیایش
برازنده، و برازنده ی نیایش باشی در خانه ی مردمان،
خوشبخت باد کسی که می ستاید ترا،
برنایی به نگهبانی تو گماشته شود،
دانایی به نگهبانی تو گماشته شود،
از آذر، ای آفریده ی اهورامزدا،
فروزان باش در این خانه،
فروزان باش، در این خانه، تا دیر زمان،
بده به من، ای آتش آفریده ی اهورامزدا،
رامش بسیار، زندگی بسیار،
رامش فراوان، روزی فراوان،
پارسایی، خوش زبانی و پس از آن،
خردی بزرگ و پاینده،
پس از آن فرزندان برومند، زیرک و نگهبان کشور،

که پیشرفت دهد خانه ی مرا، ده مرا، شهر مرا،
کشور مرا و سرفرازی دهد میهن مرا.

* آتش نزد ایرانیان از ارزش بالا و والایی برخوردار بوده است و نیاکان ما برای آتش ارگ (ارج) بسیار می شناختند.

به یاد آمد که در آینده ای نه چندان دور جشن چهارشنبه سوری را داریم و شوربختانه در این شب بسیاری از هم میهنان ما که از تاریخ و فرهنگ ایران به دور نگه داشته شده اند، آتش روشن کرده و از روی آن می پرند و سروده ای را می خوانند. در این کار نادرستی هایی هست. به هنگام جشن چهارشنبه سوری از آن سخن خواهیم گفت.

* در باره ی پیشینه ی جشن سده سخن های گوناگونی گفته شده است. برخی گویند چرایی آن اینست که در چنین روزی، شمار زادگان کیومرث - پدر نخستین - درست به سد (100) تن رسید. گروهی دیگر بر این باورند که در آن روز، فرزندان مشی و مشیانه (نخستین آفریدگان پروردگار) به سد تن رسیدند.

* از سالهای سال پیش، آیین برگزاری جشن سده چنین بوده است. نخست اینکه همگان در برپایی آن با هم همکاری می کردند. بدینگونه که از چند روز پیش به دشت و بیابان رفته شاخ و برگهای خشک را گردآوری کرده و همه را در بزرگترین میدان شهر یا دهکده بر روی هم انباشته می کردند. در پایان روز ۲۹ بهمن که خورشید رو به زردی می نهاد و آرام آرام در پشت کوه پنهان می شد و تاریکی شب دامن سیاه خود را بر همه جا پهن می کرد، مردمانی که برای شادی و بودن در این جشن گردآمده بودند، شاخ و برگ و چوبهای تلنبار شده در میدان را آتش زده، دست در دست هم می نهادند و با خواندن سرودهای شادی آفرین و آتش نیایش به دست افشانی و پایکوبی می پرداختند. این جشن و شادی تا دیرزمان شب دنبال می شد.

* تاریخ نویسانی مانند بیرونی - بیهقی و گردیزی جشن سده را یکی از سه جشن بزرگ ایرانیان نوشته اند که پس از تاخت و تاز مسلمانان به ایران تا پایان زنجیره ی خوارزمشاهیان و تازیدن مغول برپا می شد. تا جایی که چیره شدگان به سرزمین ما هم این جشن را برپا می کردند. پر آوازه ترین جشن سده در تاریخ ایران، جشن سده ای است که مرداوینج زیاری در سال ۳۲۳ کوچی (هجری)، در اسپهان برگزار کرد. داستانی است بسیار هم شنیدنی و آموزنده.

* ماندگاری سده در فرهنگ ایرانی و امدار تیره های گوناگون ایرانی است. کرمان یکی از شهرهایی است که در هشتاد سال گذشته گهواره ای بوده است برای برگزاری جشن سده که هر ساله با شکوه هر چه بیشتر برپا می شود.

- در باره ی جشن سده و پیدایش آتش استاد سخن ما فردوسی بزرگ سروده ای شیرین سروده بدینگونه :

یکی روز، شاه جهان ،سوی کوه

گذر کرد با چند کس هم گروه

پدید آمد از دور چیزی دراز

سیه رنگ و تیره تن و تیزتاز
دوچشم از بر سر، چو دو چشمه خون
ز دودِ دهانش جهان تیره‌گون
نگه کرد هوشنگ با هوش و هنگ
گرفتش یکی سنگ و شد، تیزچنگ
به زور کیانی، رهانید دست
جهانسوز مار، از جهانجوی جست
برآمد به سنگِ گران، سنگِ خرد
همان و همین سنگ بشکست گرد
فروغی پدید آمد از هر دو سنگ
دلِ سنگ، گشت از فروغ آذرنگ
نشد مار کشته ولیکن ز راز
ازین طبع سنگ آتش آمد فراز
جهاندار پیش جهان آفرین
نیایش همی کرد، و خواند آفرین
که او را فروغی چنین هدیه داد
همین آتش، آنگاه قبله نهاد
بگفتا فروغیست این، ایزدی
پرستید باید، اگر بخردی
شب آمد بر افروخت، آتش چو کوه

همان شاه در گردِ او، با گروه
یکی جشن کرد، آن شب و باده خورد
سده نام آن جشن فرخنده کرد
ز هوشنگ ماند، این سده، یادگار
بسی باد چون او، دگر شهریار
کز آباد کردن، جهان شاد کرد
جهانی به نیکی ازو یاد کرد

گردآورنده : ژاله دفتریان

دهم بهمن ۲۵۷۹ ایرانی

برابر با ۲۹ ژانویه ۲۰۲۱ ترسایی